

# Oppfølging av evaluering av Samarbeid menighet og misjon (SMM)

## 1. Bakgrunn: evalueringen

Samarbeid menighet og misjon (SMM) ble opprettet etter vedtak i Kirkemøtet i 1994. I dag omfatter SMM syv misjonsorganisasjoner og Den norske kirke.<sup>1</sup> Høsten 2019 vedtok SMM-rådet at det skulle gjennomføres en eksternt evaluering av SMM. VID vitenskapelige høgskole avleverte evalueringsrapporten «Møte, vokse, dele. Evaluering av Samarbeid menighet og misjon (SMM)» 29. januar 2020.<sup>2</sup>

Denne orienteringssaken redegjør for evalueringens hovedkonklusjoner og plan for oppfølging. Mot slutten refereres en del problemstillinger som ble reist i forbindelse med at Mellomkirkelig råd (MKR) drøftet evalueringen 10. mars. MKRs vedtak er også tatt med.

### 1.1 Hovedproblemstillingene i evalueringen:

1. Fungerer de strukturelle rammene for SMM-samarbeidet hensiktsmessig i dag? (Misjonsforståelse og strukturanalyse)
2. I hvilken grad har SMM-samarbeidet ført til økt engasjement og eierskap til misjon i menighetene i Den norske kirke? (Effektanalyse)
3. Får organisasjonene et tilfredsstillende resultat ut av samarbeidet i forhold til de ressurser de bruker på SMM? (Kost-nytte-analyse)

### 1.2 Kort oppsummering av evalueringen:

SMM har i det store og hele vært en suksess. 80 % av menighetene har avtaler med SMM-organisasjoner, og en «helhetlig misjonsforståelse», i tråd med Kirkemøtets forståelse av misjon, har nådd bredt ut i kirken. SMM har vært en viktig premissleverandør og inspirator til fornyet misjonsengasjement i menighetene, selv om SMM som struktur ikke er godt kjent i menighetene. Evalueringen peker også på SMMs rolle som en viktig arena for teologisk refleksjon og nytenkning om misjon.

Det svakeste leddet i SMM-strukturen er det regionale. Verken de regionale SMM-utvalgene i bispedømmene eller rådgiverstillingene på bispedømmekontorene fungerer optimalt. Evalueringen gir dessverre ingen forslag til alternative måter å organisere SMM-samarbeidet på, fordi ingen av respondentene svarte på dette. Om dette skyldes at SMM er en svært kompleks struktur, og at det derfor er vanskelig å komme på alternative samarbeidsformer, eller om det skyldes en «endringstrøtthet» i kirken, kan en spørre seg om.

Evalueringen etterlyser mer tallmateriale for å kunne vurdere kost-nytte-perspektivet, sett både fra organisasjonene og kirkens side.

---

<sup>1</sup> SMM grunnlagsdokumenter finnes her: <https://kirken.no/nb-NO/SMM/om-oss/grunnlagsdokumenter/>

<sup>2</sup> Evalueringsrapporten finnes her: <https://kirken.no/globalassets/kirken.no/smm/dokumenter/filer%202020/evalueringssrapport%20smm%202020.pdf>

### 1.3 VIDs anbefalinger

Kapittel 6 i evalueringsrapporten inneholder en oppsummerende drøfting, og VIDs anbefalinger.

#### Oppdragsforståelse og misjonsforståelse

Vi anbefaler at DNK initierer samtaler om misjon på alle nivåer i DNK og drøfter hvordan dette er forpliktende for kirkens ledere. Videre anbefaler vi at SMM initierer og opprettholder en teologisk refleksjon og dialog mellom DNK og misjonsorganisasjonene om misjon med særlig henblikk på misjonerende kirke og misjonale menigheter. Misjon bør være en fast og synlig del av DNK såringsrapportering.

#### Potensial for vekst og utvikling

Vi anbefaler at SMM intensiverer arbeidet for å oppnå målet om at alle menigheter i DNK har misjonsavtale, og at avtalene blir fulgt opp av organisasjonene. Det vil kunne utarbeides retningslinjer for oppfølging av avtaler. SMM bør intensivere sitt arbeid både overfor embetslinjen og fellestrådslinjen. Samtidig anbefaler vi økt satsing på å fremme SMMs strategiske mål om «å utvikle og etablere felles arenaer og verktøy for læring, inspirasjon og utrustning til misjon». SMM bør oppfordre til flerårige prosjekter, samtidig som det bør vurderes om og hvordan ad hoc-prosjekter kan tilbys gjennom SMM.

#### Strukturelle endringer

Vi anbefaler at SMM videreutvikler organisering i lys av ny kirkeordning for DNK. Videre er det betimelig at partene i SMM vurderer misjonsrådgiverstillingenes finansiering og organisering, samt utvikler en felles arbeidsinstruks. Videre anbefaler vi at partene i SMM vurderer det regionale SMM-utvalget med tanke på representasjon, myndighet og mandat.

#### Økonomi

Vi anbefaler at SMM-partene arbeider gjennom menighetsrettede tiltak for at misjonsavtalene skal generere større engasjement og høyere inntekter. Det er naturlig at partene drøfter fordeling av misjonsavtaler mellom organisasjonene og tematiserer økonomiske forhold ved SMM. Relatert til dette anbefaler vi at SMM utvikler rutiner for dokumentasjon av økonomidata og kommunikasjon på sentralt og regionalt nivå.

Kapittel 7 summerer opp evalueringen i 12 punkter.

På bakgrunn av det empiriske materialet og analysene i denne rapporten anbefaler vi at SMM opprettholdes, men videreutvikles gjennom at partene i SMM-samarbeidet vurderer følgende momenter:

1. intensiverer arbeidet for å oppnå målet om at alle menigheter i DNK har misjonsavtale
2. arbeider gjennom menighetsrettede tiltak for at misjonsavtalene skal generere større engasjement i menighetenes arbeidsgrener, særlig i trosopplæringen, etablerer misjonsutvalg og misjonskontakt, samt arbeider for at misjonsavtalene genererer høyere inntekter

3. videreutvikler organisering og kommunikasjonslinjer i lys av ny kirkeordning for DNK hva gjelder arbeidsgiverlinjer og styrking av nivåer i kirkeorganisasjonen
4. initierer og opprettholder en teologisk refleksjon og dialog om misjonsbegrepet i samarbeidet mellom DNK og misjonsorganisasjonene
5. initierer samtaler om helhetlig misjon på alle nivåer i DNK og om hvordan dette er forpliktende for kirkens ledere
6. vurderer misjonsrådgiverstillingenes finansiering og organisering, samt utvikler en felles arbeidsinstruks og en mer ensartet prioritering av stillingsomfang ved bispedømmekontorene
7. vurderer det regionale SMM-utvalget med tanke på representasjon, myndighet og mandat
8. styrker kontakten mellom regionalt nivå i SMM-samarbeidet og menighetene
9. drøfter fordeling av misjonsavtaler mellom organisasjonene samt retningslinjer for oppfølging av avtaler som er mer forpliktende for misjonsorganisasjonene
10. blir bevisst regionale forskjeller og vurderer tilpasninger ut fra ulike kirkelandskap og misjonsorganisasjonenes nedslagsfelt og aktivitetsnivå
11. utvikler rutiner for dokumentasjon og kommunikasjon på sentralt og regionalt nivå særlig med hensyn til årlige økonomidata og at samlet rapportering styrkes i DNKs årsrapport
12. drøfter kriterier for hvilke organisasjoner som kan være medlemmer i SMM»

## 2. Oppfølging av evalueringsrapporten

### 2.1. Tidsplan

Planen var at SMM-rådet skulle drøfte evalueringen våren 2020, og at organisasjonene i god tid før Kirkerådets møte i juni skulle gi signaler om hvordan de så for seg et videre samarbeid med Den norske kirke. Kirkerådet skulle så på møtet i juni drøfte evalueringen i lys av synspunkter fra organisasjonene. Dersom en så behov for større endringer i SMM-samarbeidet, skulle det utarbeides en sak til Kirkemøtet i 2021. Kirkerådet ville få et førsteutkast til en kirkemøtesak i september.

På grunn av koronapandemien er det ikke mulig for organisasjonene å prioritere evalueringen i vår. SMM-rådet møttes 8. mai og ble enige om denne tidsplanen:

- |                 |   |
|-----------------|---|
| 4.-5. juni      | Kirkerådsmøte får en orienteringssak om SMM-evalueringen<br>Denne sendes som orientering til misjonsorganisasjonene   |
| 10. august:     | Misjonsorganisasjonen har frist til å sende skriftlige innspill til SMM-rådet ut fra problemstillingene i evalueringens kapittel 6. Dette er et ledd i forberedelsen av møtet 25. august. |
| 25. august:     | SMM-rådet møtes alene og sammen med misjonsrådgivere og praktisk arbeidsgruppe (todelt møte)<br>Møtet gir innspill til kirkerådsmøtet i september   |
| 17. - 18. sept. | Kirkerådsmøtet drøfter evalueringen og skisse til kirkemøtesak  |
| Oktober:        | Mellomkirkelig råds møte gir innspill til kirkemøtesak  |

Desember Kirkerådsmøtet ferdigbehandler kirkemøtesak

April 2021 Kirkemøtet

Kirkerådet vil får en orienteringssak i juni og en skisse til en kirkemøtesak i september. Mellomkirkelig råd møtes i oktober, i tide til å gi innspill til saken før Kirkerådsmøtet møtes i desember og kan ferdigbehandle kirkemøtesaken. Det kan være aktuelt å konsultere organisasjonen i løpet av høsten før kirkerådsmøtet i desember.

Fra sekretariatet foreslås det at kirkemøtesaken ikke bare handle om det strukturelle SMM-samarbeidet, men også drøfter Den norske kirkes globale misjon noe bredere. Det er ønskelig å se samarbeidet med misjonsorganisasjonene i sammenheng med søsterkirkesamarbeidet, fellesskapet i de internasjonale økumeniske organisasjoner (særlig Det lutherske verdensforbund og Kirkenes verdensråd) og Den norske kirkes rolle som oppdragsgiver for Kirkens Nødhjelp.

## **2.2 Stillinger i SMM-samarbeidet**

På grunn av en svært krevende økonomisk situasjon under koronapandemien, har misjonsorganisasjonene sett seg nødt til å trekke tilbake den økonomiske støtten på 50 % av utgiftene til misjonsrådgiverstillingene i bispedømmene og til daglig leder i Kirkerådet. Dette ble varslet 2. april, og 5. mai bad organisasjonene om Kirkerådets forståelse for at de ikke kan bidra økonomisk til stillingene i hele 2020. Dette dreier seg om ca. 3-3,5 mill. kroner (litt avhengig av stillingsstørrelse og vakanser). Organisasjonene skriver: «Vi ønsker ikke å avslutte SMM-samarbeidet, men SMM-organisasjonene håper og tror på videre samarbeid om disse stillingene når vi går over i 2021 og situasjonen forhåpentligvis har normalisert seg».

Situasjonen er drøftet med stiftsdirektørene, og løsningen er at bispedømmerådene og Kirkerådet dekker organisasjonenes andel i 2020, mens rådgiverne og daglig leder vil bli omdisponert til andre arbeidsoppgaver i den andelen av stillingene som var finansiert av organisasjonene.

## **3. Momenter og problemstillinger til oppfølging av evalueringen**

Mellomkirkelig råd drøftet evalueringsrapporten på sitt møte 10. mars. I sakspapiret (MKR sak 06/20) ble det pekt på en del aktuelle problemstillinger som er relevante i oppfølgingen av evalueringen, sett fra Den norske kirkes perspektiv.

### **3.1 SMM og kirkens samarbeid med organisasjonene (jf. anbefaling nr. 12)**

Det kan være nyttig å starte med Den norske kirkes forhold til organisasjonene mer generelt før en går inn i detaljspørsmål i evalueringen. Å skille mellom Den norske kirkes samarbeid med SMM-organisasjonene og samarbeid med alle organisasjoner «knyttet til» Den norske kirke, kan være klargjørende.

Når «misjonerende menigheter» og «helhetlig misjonsforståelse» legges til grunn for SMM-samarbeidet, blir det uklart hva som er SMMs spesifikke rolle. I dag overlapper SMMs engasjement med andre organisasjoners arbeid, for eksempel innenfor diakoni, barn og unge og samfunnsengasjement. Det har derfor blitt reist spørsmålet om flere organisasjoner (f.eks. KN) burde innlemmes i SMM-samarbeidet.

- Bør flere organisasjoner inkluderes i SMM, eller er veien videre heller å spesifisere og avgrense SMMs mandat og rolleforståelse?

Noen av SMM-organisasjonene arbeider ute, men også her hjemme, med «menighetsutvikling» og «menighetsplanting» (særlig Normisjon og NMS). Areopagos er sterkt inne i samarbeidet om dialogsentrene i bispedømmene. Normisjon har opprettet et nytt trossamfunn utenom Den norske kirke. SMM-organisasjonene har ulik tilhørighet til kirken, og noen er mer økumeniske. Dette reiser spørsmålet om de syv organisasjonene i dag er de som det er mest relevant for Den norske kirke å ha et strukturelt samarbeid med. Kirken har også samarbeidsavtaler med mange andre organisasjoner. SMM bør ses i sammenheng med disse.

- Hvilke organisasjoner ønsker kirken et tett og gjensidig forpliktende (strukturelt) samarbeid med om misjon?
- Kan vi tenke oss ulike samarbeidsformer med de ulike organisasjonene, f.eks. en mer generell avtale med en eller et par organisasjoner og så avtaler om samarbeid på visse tema med andre?
- Hvordan forstår vi samarbeidsorganisasjonenes tilhørighet og lojalitet til Den norske kirke her hjemme – men også til kirker Den norske kirke samarbeider nært med ute (LVF-kirker)?

### **3.2 Misjonsforståelse** (jf. anbefaling nr. 4 og 5)

Evalueringen hevder at møter mellom kirkens ledelse og organisasjonene har vært viktige forum for teologisk refleksjon om missiologi. De senere årene (godt hjulpet av Kirkemøtet i 2012) har misjonsforståelsen endret seg i kirkelige organer og i menighetene i retning av «helhetlig misjon». Men dette begrepet omfatter hele kirkens oppdrag («Mission of the Church»), og det blir derfor viktig å presisere hva som er SMMs særlige rolle.

Både kirken og misjonsorganisasjonene har en helhetlig misjonsforståelse som omfatter evangelisering, menighetsbygging, diakoni og samfunnsansvar. Like fullt kan det være behov for å holde ting litt fra hverandre, fordi kirken forholder seg til ulike organisasjoner og aktører på de ulike områdene.

Et eksempel kan være klima. Mange menigheter støtter klimarelaterte SMM-prosjekter ute, mens på sentralt nivå i kirken er KN, økumeniske organisasjoner og miljøorganisasjoner våre viktigste samarbeidspartnere. Et annet eksempel er reformasjonsmarkeringen i 2017, hvor SMM var sterkt involvert og gjorde et veldig godt arbeid, og en kan argumentere både for og imot at dette hørte hjemme som en oppgave i rammen av SMM.

Sist Den norske kirke drøftet misjon på overordnet nivå, var under Kirkemøtet i 2012. Det kan være nyttig å utarbeide en ny strategi for arbeidet med misjon. En slik strategi kan knyttes til en kirkemøtesak i 2021 som også inneholder oppfølging av SMM-samarbeidet. En misjonsstrategi kan, i tillegg til teologisk og missiologisk refleksjon, inneholde noe om Den norske kirkes samarbeid med søsterkirker og sammenhengen mellom dette samarbeidet, organisasjonenes relasjon til sine samarbeidskirker og vårt økumeniske arbeid, særlig gjennom Det lutherske verdensforbund.

- Både kirkens og organisasjonenes misjonsforståelse må klargjøres for å tydeliggjøre hva som er SMM-samarbeidets merverdi og særlige oppgave.
- Burde kirken utarbeide en egen misjonsstrategi?

- Forholdet mellom evangelisering/kirkebyggende arbeid og diakoni/samfunnsengasjement trengs å reflekteres mer over.
- Hvordan prioriteres og synliggjøres misjon fra sentralt hold i kirken?
- Bør vi uttrykke en sterkere forventning til organisasjonene om økumenisk samarbeid og kontakt med de organisasjoner Den norske kirke er medlem av? (vedtak i KM-sak i 2012). For den Den norske kirkes misjonsforståelse på nasjonalt nivå er LVF og KV svært viktige, og når det gjelder forholdet mellom misjon og diakoni, er KN og ACT sentrale inspirasjonskilder. I menighetene vil trolig misjonsorganisasjonenes innflytelse være viktigere. Deres tilknytning til NORME og derigjennom Lausanne-bevegelsen og World Evangelical Alliance har vært viktig i SMM-samarbeidet. SMM-organisasjonene har ulik praksis med økumenisk samarbeid; noen er selv økumeniske, og de har ulik tilknytning til økumeniske organisasjoner.

### **3.3 Misjonsavtaler (jf. anbefaling nr. 1 og 9)**

Evalueringen anbefaler at SMM intensiverer arbeidet med å nå målet om at alle menigheter har en misjonsavtale. Disse avtalene har vært noe av det mest sentrale i SMM-samarbeidet. Så langt har det ikke vært noen føringer fra kirken om hva slags prosjekter menighetene bør støtte, ei heller noen geografisk preferanse eller anbefaling om å prioritere LVF-kirker eller kirker som vi samarbeider med på nasjonalt eller bispedømmenivå. 70 % av avtalene i dag er diakonale prosjekter.

- Er det fortsatt et mål at alle menigheter skal nås med avtaler?
- Bør kirken ha noen preferanser/anbefalinger til menighetene om valg av misjonsavtaler, eller bør organisasjonene, som i dag, være helt frie på tilbudssiden – og i fri konkurranse med hverandre?
- Det er relevant å spørre om vi som kirke bør prioritere kirkebyggende prosjekter – fordi det er lettere å få støtte til de diakonale prosjektene (f.eks. fra Digni).

### **3.4 Regionale utvalg og stillinger i bispedømmene (jf. anbefaling nr. 6 ,7 og 8)**

Evalueringen identifiserer det regionale samarbeidet som SMMs svakeste ledd og anbefaler at dette gjennomgås. De regionale utvalgene bør enten nedlegges eller omorganiseres. Det foreslås at en i stedet for misjonsrådgiverstillinger på deltid på hvert bispedømmekontor, kunne ha noen færre 100 % stillinger hvor hver av dem dekket større regioner. Det stilles også spørsmål om Den norske kirke burde fullfinansiere disse stillingene.

- Ideer til andre måter å samhandle på mellom kirken og organisasjonene på regionalt nivå?
- Ideer til alternative måter å bruke dagens ressurser på enn til misjonsrådgivere på alle bispedømmekontor?

### **3.5 Dokumentasjon og kommunikasjon (jf. anbefaling nr. 11)**

Evalueringen etterlyser at Den norske kirke på sentralt nivå prioriterer, tydeliggjør og synliggjør misjonsengasjementet bedre. Det pekes også på mangelfulle data når det gjelder økonomi. En misjonsstrategi kan også svare på denne utfordringen.

- Hvordan kan SMM-samarbeidet og misjon synliggjøres bedre i Kirkerådets kommunikasjon, årsrapporter og i tilbakemeldinger til Kirkemøtet?

## 4. MKRs behandling

Utdrag av protokollen sak MKR 06/20:

### MKR's behandling:

MKR drøftet oppfølgingen av evalueringen av SMM ut fra de problemstillinger som ble reist i saksdokumentet. Noen hovedmomenter i samtalen:

- «Helhetlig misjon»: Det er viktig å skille mellom at dette begrepet gir mening teologisk og kan brukes om hele kirken oppdrag («Mission of the Church»), og at vi i forhold til struktur må dele opp i ulike aktører, ansvarsområder og roller. I den sammenheng ivaretar SMM en del (men ikke hele) arbeidet med helhetlig misjon.
- Vi må ha rom for teologisk refleksjon og nytenkning om misjon, men vi kommer aldri dit at begrepet «misjon» blir endelig avklart. Det er i endring, avhengig av kontekst og endringer i kirke og samfunn. SMM er en viktig arena for misjonsteologisk refleksjon og nytenkning.
- Menighetsavtaler: Nå må det satses på kvalitet framfor kvantitet. Heller enn å ha som mål at alle menigheter skal ha en avtale med en SMM-organisasjon, må det arbeides for å forankre og utvikle potensialet i avtalen. Dette må skje gjennom økt samarbeid både med organisasjonene hjemme og ikke minst med partnerne ute. Partnerkirkene ute må synliggjøres bedre i SMM-samarbeidet.
- Strategi: Støtte til at vi utvikler en strategi for Den norske kirkes globale misjon. I tillegg til teologisk refleksjon må strategien knytte sammen misjon (SMM), arbeidet med søsterkirker og økumenisk samarbeid. SMM er en del av dette, men også KN m.fl. og søsterkirkesamarbeidet på ulike nivåer i kirken. Eks. En menighet støtter et NMS-prosjekt som utføres av en LVF-kirke som vi er i «communion med». Hva betyr dette – både teologisk og i praktisk samarbeid?
- SMM-struktur: Vi må være forsiktige med å endre strukturen/nedbygge bispedømmenivået før vi har veldig gode alternativer.

Det kom fram en rekke andre synspunkter som oversendes til sekretariatet for videre arbeid med saken.

### MKR-06/20 Vedtak:

Mellomkirkelig råd ber sekretariatet arbeide videre med saken ut fra de innspill som kom fram i møtet.